Dugonics András: Etelka (1788)

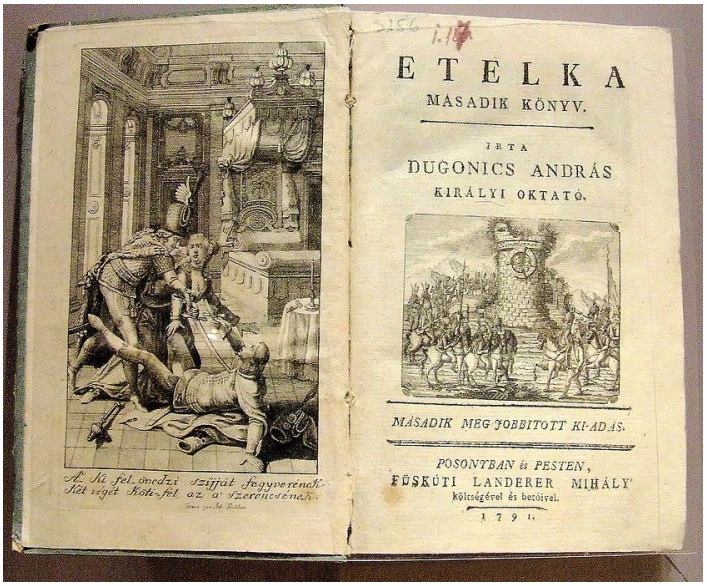

A hosszú történeti regény meséje a honfoglalás korába vezet. Árpád fejedelem felosztotta vezérei között a meghódított területeket, és nagy ünnepségeket rendez.

Világosváron egy ünnep alkalmával megszereti egymást Gyula kapitány leánya, Etelka és a messze északi karjeli vidékről, a magyarság rokonaitól érkezett lovag, Etele. A lányba azonban a bolgár fejedelem fia, Zalánfi is szerelmes, Etelét pedig Huba vezér leánya, Világos próbálja hálójába keríteni. Miután ez nem sikerül, bosszút esküszik, és a végrehajtással Árpád fejedelem titkosát, a cselszövő tót származású Rókát bízza meg. Közben Árpád meghal, helyét Zoltán fejedelem foglalja el, és Róka nála is behízelgi magát. Miután több fondorlata dugába dőlt, Etelkát rossz hírbe keveri Zoltán udvaránál, egy hamis aláírású levélben pedig azzal vádolja meg Etelét, hogy a bolgár fejedelem veje, aki a magyarok ellen tör. Zoltán fejedelem parancsára Etelét elfogják. Ám kételkedő felesége, Hanzár tanácsára a fejedelem álruhába öltözik és Világosvárra megy. Ott meggyőződik Etelka ártatlanságáról, és hazafelé menet, Szegeden elfogatja a cselszövő Rókát. Etelka feljön Budára, Etele visszanyeri szabadságát, Rókát felnyársalják. A karjeli fejedelemnő egy leveléből kiderül, hogy Etele fejedelmi származású, és hogy magyar fejedelmi lányt szántak neki feleségül. Zoltán sajnálja, hogy Árpádnak nincs leánygyermeke, de ekkor előáll Etelka dajkája, és felfedi Zoltán előtt a titkot, hogy Etelka valójában az ő ikertestvére, Árpád leánya! Etele tehát fejedelmi lányt kaphat feleségül.

A sértődött Gyula vezér azonban, aki a titokról nem tud, vélt leányát, Etelkát erőszakkal Zalánfihoz adja nőül. Etele a nászest óráiban belopózik Etelka sátrába, Zalánfi meglepi őket és kardot ránt. A viadal Etele győzelmével végződik, de a haldokló Zalánfi kardját Etelka oldalába döfi. Erre aztán Etele összevagdalja vetélytársát. Természetesen Etelkának az ájuláson kívül

nem történt komoly baja, és a bonyolult történet nászlakomával végződik.” https://hu.wikipedia.org/wiki/Etelka_(reg%C3%A9ny)

Kármán József: Fanni hagyományai (1794)

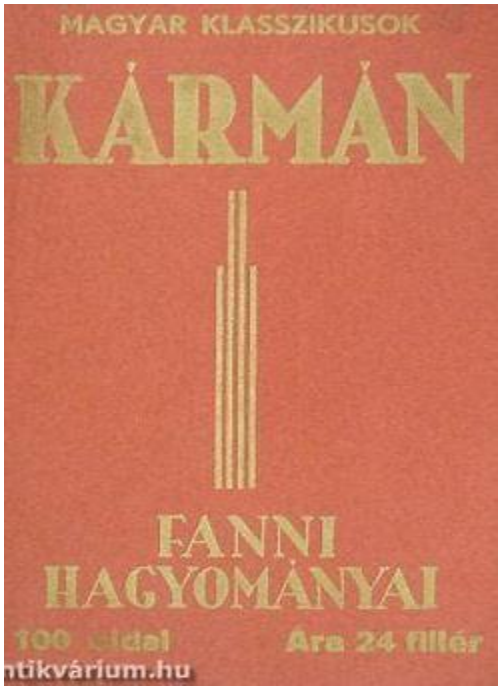

„A ***Fanni hagyományai*** Kármán József 1794-ben írt regénye, a hazai szentimentalista próza legismertebb alkotása. Benne az író egy „szép léleknek és érzékeny szívnek” történetét tárja elénk én-regény formájában. Az események, érzelmek a hősnő naplójából és leveleiből bontakoznak ki.

Cselekménye

A bevezetőből megtudjuk, hogy a közlésre kerülő írásokat egy ismeretlen küldte be a szerkesztőségnek. Ezután a beküldő levele következik, melyben egy szerencsétlen sorsú leány történetét tárja elénk. Hőse Fanni, egy vidéki nemesi ház gyermeke. Édesapja kegyetlen zsarnok volt, mostohaanyja szívtelen, aki a saját gyermekeinek szolgálójává tette. Szomorúan élt a számára rideg, szeretet nélküli családban. Szerelmes lett, és a fiatalember – a levél írója – viszonozta érzelmeit, de boldogságuknak hamar vége szakadt, mert Fanni apja elszakította őket egymástól, és a leány bánatába belehalt. Végül a levél írója köszönetet mond az elhunyt leány naplójának és leveleinek kinyomtatásáért.

Szomorú helyzetképpel indul a történet: Fanni a veteményeskertben, rejtekhelyén ülve írni kezdi naplóját. A sóhajok és könnyek között lassanként kibontakozik belőle egy özvegy úrinő alakja. A falu egyik szegényes kunyhójában él két gyermekével. Fanni csakhamar barátságába fogadja az elhagyott családot. Megtudja, hogy az asszony a fiatalon elhunyt báró L. özvegye, akinek szinte semmilyen sem maradt, ezért költözött vidékre. Fanni is feltárja lelkét új barátnőjének és vele együtt zokog sorsuk megpróbáltatásain. Otthon még ezt a kis örömét is haraggal fogadják, szemére vetik, hogy nem a családjához méltó környezetben forog.

Magányában szeretet után sóvárog. Egy vidéki bálon találkozik az ifjú T-ai Józsival, egy kapitány fiával, és egymásba szeretnek. A bál után megjelenik szerelmese otthonában és a

családapát is megnyeri okos beszélgetésével. Fanni később néhány hétre vendégségbe megy egyik barátnőjéhez, sokszor találkozik szerelmesével és báró L. özvegyéhez írott leveleiben őszintén beszámol vonzalmáról. Megírja azt is, hogyan kezdi ki tisztességét az irigyek mendemondája. Apja hazarendeli, nem hisz a vagyontalan udvarló őszinte szerelmében; T-ai Józsinak pedig be kell állnia katonának. Amikor el kell válnia szerelmétől, a leány elájul.
Közben Fanni barátnőjének gróf É.-né személyében gazdag pártfogója támad, aki magához veszi régi ismerősét a két gyermekkel együtt. Az özvegy sorsa jóra fordul, Fanni azonban így nem csak szerelmét, hanem egyetlen igaz barátnőjét is elveszíti.
A válás szörnyű napjai után megvetés, szidalom és gúny fogadja Fannit. „Sirass engem, szerelmes barátném – írja báró L. özvegyének – az én örömeim eltemettettek." Utolsó levelében megaláztatásának egyik epizódját meséli el. Hozzátartozóival a szomszéd kisvárosban sorra járják a nemesházakat, az egyikben éppen nagy vendégség van. Amikor Fanni két leánnyal beszélget, a leányok anyja bosszúsan rohan közéjük és gyermekeit elvezeti, mert félti tőle családja jó hírnevét. Mostoha anyja szidja, átkozza: „Itt a haszna ismeretségednek, gaz leány!" Fanni szomorú sorsában elhervad, érzi, közeledik a halál órája. Minden írását lepecsételi és szerelmére hagyja.

Ez a mű a magyar szentimentális regényirodalom egyik legnevezetesebb terméke. A mai olvasó egyes részeit talán túl érzelgősnek is találja. Fanni állandóan mereng, panaszkodik, a legkisebb inger is fokozottan hat rá, a természet szépségei és saját gondolatai sóhajokat, könnyeket váltanak ki belőle. Kedvese szintén felfokozott érzékenységű ifjú, aki egy idill felolvasása közben is könnyekkel küzd. A szenvedélyes és érzékeny lelkiélet képe, az alak és a stílus, melybe öltöztetve van, Rousseau *Az új Heloise*ére és még inkább Goethe *Werther*ére emlékeztet. Az érzelmek jogát és elsöprő erejét hirdetik a szentimentalizmus költői, közöttük Kármán, amikor szenvedélyes szavakkal keltik fel az olvasóközönség részvétét szerencsétlen sorsú hőseik iránt. Az egész irányzat kedvelt elbeszélő formája a napló és a levél, mellyel az irodalomban először az angol Richardson én-regényében, a *Pamelá*ban találkozunk. Ezt a formát veszi át Kármán is. Bevezetésében, mint Rousseau és Goethe, ő is él az elhitetésnek azzal a módjával, hogy magát csak egyszerű gyűjtőnek, kiadónak tünteti föl.

Az eredetiség kérdése

Kármán József igazi fölfedezője Toldy Ferenc volt, aki eleinte fordításnak, vagy egy külföldi mű magyar környezetbe való átültetésének gondolta a *Fanni hagyományai*t. Akkoriban gyakori volt, hogy szerzők önálló alkotások helyett egyszerűen lemásolták a külföldi szerzők műveit,

magyar neveket adva a szereplőknek és helyszíneknek, ami lényegét tekintve utánzás. Később Toldy állítólag bizonyítékot talált arra, hogy a mű valóságos történeten alapul, „Fanni, egy nemes ház gyermeke, Kármán kedvese volt…”, az író az ő eredeti naplóját és leveleit dolgozta volna át szépirodalommá. Az *Uránia* olvasói egyébként ezt kezdetektől fogva így gondolták.
Későbbi vélekedések szerint Fanni nem létezett, nem is lehetett az író kedvese, a mű pedig legnagyobb részben utánzás; de Kármán József stílusának szépségét, érdemeit továbbra is elismerték. Mások bizonyítottnak látták, hogy a mű Kármán eredeti munkája. Császár Elemér szerint a *Fanni hagyományai* kétségkívül beletartozik a *Werther* hatása alatt íródott számos európai regény sorába, de nem szolgai utánzása Goethe regényének; erénye a lélekrajz biztonsága és finomsága.
Pintér Jenő álláspontja: „Kármán József német minta után dolgozott s olyan szorosan tartotta magát eredeti példaképéhez, hogy lélekrajzának kevés az eredetisége. Goethe világhírű regényének, a *Werther*nek egyes részeit szinte szó szerint lefordította. Ezeket a Goethe-átvételeket, a tárgyban, mesében, jellemekben és hangulatban megnyilvánuló Werther-hatást már sorra kimutatták.”
Szerb Antal eredeti műnek tartotta, „a lélekrajzoló irodalom első szárnypróbálgatása irodalmunkban”; a goethei mintától való függését az irodalomtörténészek eltúlozzák.
Szabó Magda szerint „A *Fanni* nem Werther-változat, a *Fanni* az első igazi magyar regény. Ami még hiányzik belőle, mert persze sok minden hiányzik még, bőven feledteti az, ami benne van.”

Jelentősége

A külföldi hatások mellett a történet a régi magyar felfogást is tükrözi. A zsarnok természetű apa tipikusan 18. századi magyar: a nőtől nem szerelmet kíván, hanem engedelmességet, alázatosságot. Fanni teljesen átadja magát a szerelem érzésének és ezzel beleütközik a korabeli társadalom formáiba és nézeteibe, melyek szerint „a leányban a legelső virtus a szemérmetesség”. Fanni szerelme ennek a felfogásnak esik áldozatául.
Hősnője hervadását meleg színekkel festette meg az író. Érdeme a gazdag és finom lélekrajz, ebből a szempontból a regény kiemelkedik kora hazai elbeszélő művei közül, és a megelőző századok szépprózai irodalmában sincs párja. „A Fanni által a preromantikus befelé fordulás hivatalosan bevonul mihozzánk. A költészet legfőbb tárgya most már maga a lélek, önmagáért.” „1794-ben megszületett az európai mértékkel mérhető magyar pszichológiai regény.”
A mű egyik legnagyobb jelentősége stílusában rejlik. Kármán József a maga korában mestere volt a szépen hangzó mondatoknak, ritka választékossággal írt, stílusát meglepő

hajlékonysággal alkalmazta elbeszélésének hangulatához. Természetfestő részletei meghatóak, harmonikus vagy zord tájképei az érzelmi élet, a belső világ ábrázolását szolgálják. https://hu.wikipedia.org/wiki/Fanni_hagyom%C3%A1nyai

Bessenyei György: Tarimenes utazása (1804)

A ***Tarimenes utazása*** Bessenyei György államregénye, politikai gondolkodásának irodalmi kifejtése. Benne a felvilágosult abszolutizmust eszményíti, miközben elmondja, miket tapasztalt hőse, a világjáró Tarimenes egy mesebeli országban. Műve írói pályájának végén, 1804-ben készült, és (a *Bihari remete* című művével együtt) a pálya lezárásának tekinthető.

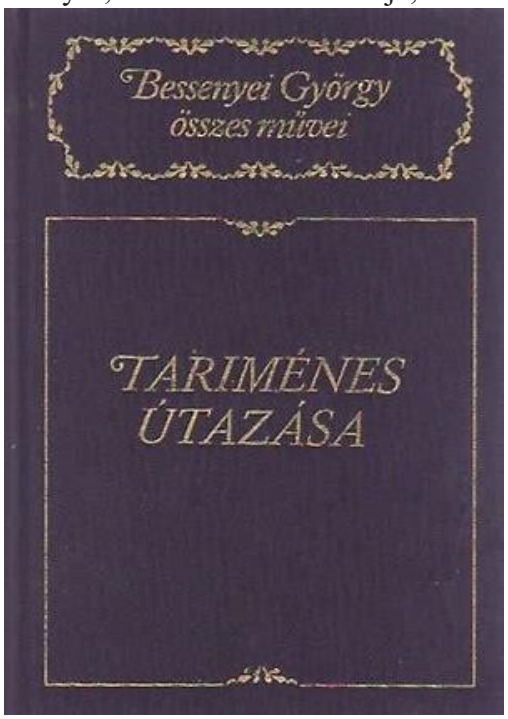

Cselekménye

A fantasztikus útiregény tanulatlan, de tehetséges hőse, Tarimenes Menédiából, az apai kastélyból – Voltaire *Candide*-jához hasonlóan – tapasztalatgyűjtésre indul. Kissé együgyű és humoros tanítója, Kukumedóniás társaságában betér Pucufalvára Kantakucihoz, a remetéskedő bölcshöz, akivel hosszas beszélgetést folytat. Később megérkezik Artemis országába, Totoposzba, a bűvös Teneribe, ahol a királyasszonnyal, Artemis-szel találkozik. Azután megismerkedik Trezénivel, az emberszerető és világismerő államférfival, mert Totoposzban (ahogy Voltaire kívánta), a fejedelem a bölcselőkkel közösen dolgozik a jobb jövőn. Megjelenik a totoposzi országgyűlésen, ahol a lámaposzik, dervisposzik és fakirposzik vitáznak. A vadember (kirakades) és Trezéni miniszter vitája alatt Tarimenes alakja eltűnik, és csak Tomiris iránti szerelmével lép újra előrébe. Részt vesz az örökösödési háborúban, melyet Buzorkán, Jajgodia ura indított hatszáz évvel korábban élt ősanyja jogán Artemis ellen. A királyasszony népe fölkel, serege győz, elfoglalja a zsarnok fővárosát és diadallal érkezik haza. Tarimenes, hogy feleségül vehesse Tomirist, áttér a totoposzi államvallásra, majd miután Trezéni jó tanácsokkal látta el, feleségével a jólét és a boldogság földjéről hazautazik.

Bessenyei a regény meséjét saját kora történetének indítékaiból és szálaiból szőtte. Ehhez néha a legkülönösebb neveket választotta:

- Artemis: Mária Terézia idealizált alakja,
- Teneri: Schönbrunn,
- Tarimenes és Kantakuci: maga az író,
- Buzorkán (Buzurkán): Nagy Frigyes,
- Kalifátulujposzi: a főpapság,
- Bangocibumbujpulujhurculujbüszkülüjkikiriposzidoszi: az arisztokrácia megszemélyesítése.

Jellemzése

A „philosophiai regény" előszavában Bessenyei közli*: „Tudd meg hát, olvasó, hogy e munka Mária Terézia magyar királynak örök emlékezetire céloz”.* A nagy terjedelmű irányregényben a didaktikus elem, a sok politikai, filozófiai és vallási fejtegetés elnyomja az elbeszélő részt. Az események helyét sokszor szónoklatok, viták töltik ki. A történet bonyolítása fárasztó, a kompozíció egyenetlen, de azért a széthulló darabokat egységbe foglalja az író társadalomkritikája. Ez különleges erővel fogalmazódik meg a vadember (kirakades) és Trezéni miniszter hosszan előadott vitájában.

Az író bosszúsan tekint a feudális világ védőire, maró szatírával szól az államszervezet igazságtalanságairól, felháborodva támadja a szűkkeblűséget, dicsőíti a bölcs uralkodó szabadelvű reformjait. Az igazság után vágyódó, de tetterejét megfékező ember pátoszával, keserűségével mondja el megfigyeléseit, fejtegeti gondolatait. Kegyetlen elmésséggel ítéli el a képmutatást és a gyávaságot. Különösen Tarimenes áttérésének bemutatásában éles a szatírája és csípős a humora. Ezekből a részekből kiérezni, hogy az író sem önmagának, sem a katolikus egyháznak nem tudta megbocsátani vallásváltoztatását.

A regény nyelve többnyire nehézkes, bonyolult. Ennek részben a benne megfogalmazott eszmék és filozófiai gondolatok sora, részben a magyar nyelv akkori állapota a magyarázata. Bessenyei az új tartalom, az „új életérzés számára nem talált új hangot – és a megújítatlan nyelv… nem volt alkalmas arra, hogy az új életérzésnek megfelelő kifejezése lehessen.”

Császár Elemér irodalomtörténész rámutatott arra, hogy Bessenyei Voltaire társadalmi regényének nyomdokában halad, tárgya és célja azonban Fénelon (1651–1715) *Télémaque*jához kapcsolódik: az ideális államot akarja bemutatni.

A *Tarimenes* az államregény egyetlen képviselője irodalmunkban, a magyar regény fejlődésére azonban nem volt hatással, mert nem jelent meg nyomtatásban.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Tarimenes_utaz%C3%A1sa

Fáy András: A Bélteky ház (1832)

A Bélteky-ház Fáy András 1832-ben írt műve, az első magyar társadalmi regény, mely a reformkor újító eszméit fogalmazza meg, többek között a Széchenyi István által írt Hitel hatását mutatja. Jellegzetes körképet ad a reformkori Magyarország problémáiról, alakjairól, a régi és az új nézetek képviselőinek harcáról. Emellett úttörő szerepe volt a magyar regény történetében. A maga korában igen nagy sikert aratott.

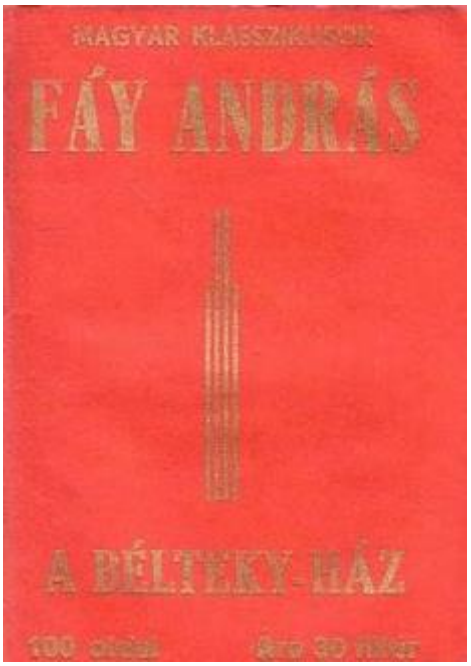

A gazdag birtokos, Bélteky Mátyás ifjú fia, Gyula a kétéves nyugat-európai utazása alatt látott új eszméktől fellelkesülten tér haza a szülői házba, de miután összekülönbözik durva lelkű, korhely apjával, hamarosan elhagyja a családi házat és álnéven elszegődik nevelőnek Uzára, egy Mátra aljai faluba, a megözvegyült földbirtokos, Uzay Elek gyermekeihez. Tanítványai a tizenhárom éves Uzay Károly és Uzay Cili, Károly nővére. Gyula sikeresen halad két tanítványával. Károlyt olyan ismeretekre kell tanítania, amire egy jövőbeni katonának szüksége lehet. Az öreg Uzay a kor szokásai ellenére Cili lánya tanításához is ragaszkodik. A csendes, szerény lányt főleg a történelem érdekli, Gyula az ókori és újabb kori erkölcsös hősnők életrajzát ismerteti meg vele. Közben Uzay feleségül veszi az egyik szomszéd falu birtokosának lányát, a szép, fiatal és művelt Laurát, aki az Uzay-házba költözik. Laura bátyja, Kornél, Pest egyik legjobb ügyvédje, ettől kezdve szintén sokat időzik a házban, és Cilinek udvarol. […]

A regény stílusa és szerkezete

Fáy regényében nagy helyet foglal el a szerelmi bonyodalom. Érezhető már a romantika hatása, amely mindenekelőtt a gyakran szélsőséges érzelmi állapotok rajzában, valamint romantikus külsőségek (álnév, rablók stb.) használatában mutatkozik meg.

A cselekmény bonyolult, szövevényes; sok a kitérő és csak rövidebb szerepet kapott mellékalak; ezt a benyomást erősíti az is, hogy mikor az író egy-egy új alakot felléptet,

többnyire részletesen feleleveníti addigi életét is; de számos társadalmi fejtegetés megszakítja a cselekmény folyamát: a társadalmi reformokról, a gazdaság átalakításáról, kertészetről, nevelésről és a kor sok időszerű kérdéséről. Fáy ezért „tanregénynek" nevezte művét. Későbbi jegyzeteiben így fogalmazza meg írói elképzelését: „Morális reflexiókat, célzatos eszméket nem szabad külön fejtegetni, hanem a személyek szájába kell adni."

A regény „szerkezeti lazaságát" már a korabeli kritika felrótta. Bajza József szerint „a regény épülete hibás, nem tesznek összefüggő egészet, hanem egyvelegét számtalan biográfiai töredékeknek, melyek csak külsőleg függenek össze, s történetesen, nem belső szükségből."

Fontosabb szereplők

- **Bélteky Mátyás,** az apa: A régi rend képviselője. A régi vágású magyar nemesség dáridózó, könnyelmű életét éli és ebben a szellemben nevelte fiát is.
- **Bélteky Gyula**, a fiú: A főhős, az új eszmék pártolója. Külföldi utazásából a műveltség, emberség, reformtörekvések eszményeivel tér haza és itthon beleütközik apjának és nemesi környezetének értetlenségébe, konzervativizmusába.
- **Rónapataky generális**: Telve van ideális elképzelésekkel, jobbágyait igyekszik jó körülmények között tartani, birtokán mintagazdaságot alakít ki.
- **Laura**: Temperamentumos természetű ifjú hölgy, aki kacérkodik a férfiakkal. Megszokta, hogy szépségével és okosságával minden férfit azonnal el tud csábítani. Miután megkap valakit, már nem kíváncsi rá.
- **Cili**: Modern lány, akit inkább a tudomány köt le, mint a mindennapi női munkák.

https://hu.wikipedia.org/wiki/A_B%C3%A9lteky-h%C3%A1z

Jósika Miklós: Abafi (1836)

Az ***Abafi*** Jósika Miklós történelmi regénye, legismertebb és legsikerültebbnek tartott alkotása. Először 1836-ban jelent meg Pesten, két kötetben, Heckenast Gusztáv kiadásában. Az irodalomtörténet a magyar történelmi regény úttörőjeként, meghatározó műveként tartja számon. Meséje a 16. század végének Erdélyébe vezeti az olvasót.

A regény hőse, Abafi Olivér előkelő származású erdélyi ifjú, haszontalan szórakozással tölti idejét. Egyik átmulatott éjszakája után kótyagosan lovagol, amikor egy eltévedt gyermeket talál. Lovára ülteti és visszaviszi anyjához. Izidóra, Deli Markó rablóvezér leánya örök életére hálás lesz gyermeke megmentéséért. Később mindenütt megvédi Abafit a fenyegető veszedelmektől, és közben hálája szerelemmé alakul át.

A hála kifejezése és a jótett tudata felkelti Abafi jobbik énjét: elhatározza, hogy uralkodni fog szenvedélyein, és lassanként valóban megjavul. Ennek jele, hogy egy gyűlésen elítéli Báthory Zsigmond zsarnoki vérengzéseit. Abafi mindenütt dicsőséget arat: országgyűlésen, lovagi tornán, párbajban, háborúban, de leginkább a társaságban. Izidórán kívül megszereti őt Gyulafi boldogtalan huszonhét éves özvegye, Mikola Margit, és annak unokahúga, a tizenöt éves Csáky Gizella is.

A fiatal leány titkolja érzelmeit. Egy éjjel erkélyéről észreveszi, hogy az arra járó Abafit három orgyilkos támadja meg, de a nyomában járó Izidóra megmenti. Gizella elájul és lázálmában elárulja szerelmét. Gyulafiné leküzdi érzelmeit és lemondásra határozza el magát. Unokahúga szerelméről vallomást tesz a fejedelemasszonynak, Mária Krisztiernának és pártfogását kéri.

Abafi vonzalmat, majd pedig szerelmet érez a fejedelemasszony iránt, a lovagi tornán magára is vonja a figyelmét. A törökök elleni háborúban kitűnik vitézségével és ezzel Báthory Zsigmond fejedelem jóindulatát is elnyeri. A harcban Deli Markó is részt vesz rabló seregével. Leányát, a férfiruhába öltözött Izidórát egy Abafira kilőtt nyíl halálra sebzi egy csata után Abafi sátrában. A nyilat Izidóra régi szerelme, a korábban Abafit lesből megtámadó három orgyilkos egyike, Deli Markó legrégibb bajtársa, Dandár lőtte ki. Abafi a haldokló Izidóra gyermekét fiává fogadja, akiről később kiderül, hogy Gyulafiné kicserélt gyermeke volt.

Mária Krisztierna magához rendeli Abafit és némi mesterkedéssel rábírja, hogy fogadja el az őt szerető fiatal leány kezét. A férfi engedelmeskedik, Csáky Gizella Abafi boldog felesége lesz, egy idő után pedig Abafi is szerelmes lesz a feleségébe.

Jellemzése

Az *Abafi* a történelmi regénynek ahhoz a fajtájához tartozik, melyben a főhős és a történet nagyobb része költött, csak a keretül szolgáló kor és néhány mellékszereplő része a történelmi valóságnak. Meséje gördülékeny, érdekes, változatos; sok benne a romantikus elem (Izidóra

szerelme, az orgyilkossági jelenet, gyermekcsere); a kompozíció egységét végig az események középpontjában tartott főhős alakja biztosítja.

Jósika az előszóban lélekrajznak nevezte művét, melynek célja, hogy bemutassa: „erős akarattal minden aljast le lehet győzni, hogy a tökély útja nehéz, számtalan visszaesések vannak a megszokott rosszra, de végre lelki erő diadalt nyer, ha tud akarni."

A „lelki erő diadala" a főhős útja is, bár Abafi megjavulásának lelki folyamatát az író csak jelzi, érzékletesen nem ábrázolja. A női szereplők közül leginkább Gyulafiné az akaraterő példája. Hasonló lovagias színben tűnik fel Csáky Gizella és a fejedelemasszony előkelő személye is.

A szerző erkölcsi nemesítő szándékában, de egyebekben is Walter Scott példáját követte, ezt maga is jelezte két első fejezetének Scott-idézetével. A történelmi hűségre törekvés, a nemzeti múlt iránti fokozott érdeklődés, a Skóciára sokban emlékeztető Erdély helyszínei, a sok aprólékos leírás mind Scott hatására, az *Abafi* esetében főként *Waverley* című regényére vezethetők vissza.

Jósika Miklós fellépése előtt prózaíróink alig törődtek a környezet, a tárgyak gondos leírásával, többnyire mellőzték a mozgalmasabb jeleneteket. Az *Abafi*ban a vadregényes erdélyi tájak, az épületek és várak, a ruházat, a fegyverek részletező leírását, az epizódok aprólékos kidolgozását kapjuk. Nyilvánvaló az író tudatos törekvése, hogy érdekesen bonyolítsa elbeszélését, jó jellem- és korrajzot adjon. Művéhez írt toldalékában ki is fejtette ez irányú regényírói elveit.

Fogadtatása, jelentősége

A regényt az egykorú kritika és az olvasóközönség elragadtatással fogadta, a Magyar Tudományos Akadémia dicséretben részesítette. A könyvet 1839-ben adták ki másodszor. Németül Gustav Steinacker fordításában megjelent Lipcsében (1838), majd Klein Hermann fordításában Pesten (1839).

Első megjelenésekor az *Abafi*t Szontagh Gusztáv mutatta be a *Figyelmező* című lap olvasóinak. Így kezdte ismertetőjét: „Uraim, le a' kalapokkal! Egy művet van szerencsém bemutatnom, melly körében elsőrendű, legjobb mióta e' nyelv zeng; illő, hogy azt tisztelettel fogadjuk…" A bevezető *Le a kalapokkal!* azóta szállóige lett.

Az *Abafi* hatását jól érzékeltetik Jókai emlékbeszédében (1869) elhangzott szavai: „Egy egész új világ tárult Jósika művében elém. Nemzeti alakok, ahogy valóban élniök, szólniok, tenniök kellett; ős típusai a régi magyar sajátságoknak, úgy odaállítva nemcsak viseletökben, alakjaikban, arcvonásaikban, de lelkök következetes eszmejáratában, tetteik indokaiban, végzetök teljesülésében, hogy mindenkinek azt kelle mondani: ezek valóban a mieink…"[2]

Jósika regényírói stílusa a múlté; az elbeszélő stílus és az irodalmi ízlés már életében túlhaladta, jelentőségét azonban a maga korához kell mérni. *Abafi*ját tartja az irodalomtörténet az első igazi magyar történelmi regénynek.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Abafi

EÖTVÖS JÓZSEF

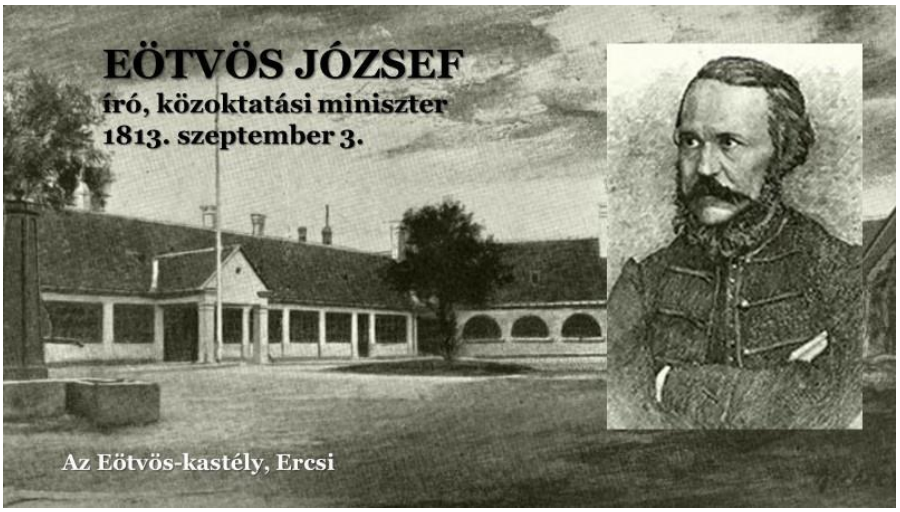

https://vassjudit.hu/2019/09/03/eotvos-jozsef/

EÖTVÖS JÓZSEF: A KARTHAUZI (**1841**) (itt olvasható)

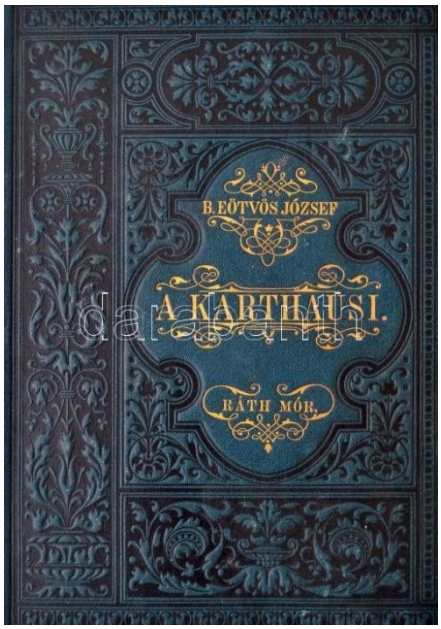

A regény Gusztávról, egy fiatalemberről szól, aki sok, többek között szerelmi csalódás után karthauzi szerzetesnek áll. A karthauzi szerzetesek félremete rendbe tartoznak, és némasági fogadalmat tesznek.

Hegedűs Géza: Eötvös József (Irodalmi arcképcsarnok)

„A karthauzi még nem politikai regény: saját kétségeinek, saját bánatainak, bontakozó életfilozófiájának megfogalmazása. Ki kellett írnia magából, hogy életét a nagy feladatoknak szentelje. A nemesi Magyarországon a liberalizmus, a demokrácia, a polgárosodás harcosa akar lenni. És számára az irodalom is ennek az eszköze. Mindenekelőtt közéleti férfi, de közéleti mondanivalóit legnagyobb erővel irodalmi úton fejezi ki. Költő, regényíró, drámákat is ír, filozófus, publicista, kitűnő szónok. Magamagával szembeni igénye, hogy példamutató legyen embertársai számára. Idővel példás férj és példás apa, majd

maga neveli nagy emberré méltó fiát, Eötvös Lorándot, a későbbi nagy fizikust és demokrata államférfit.

Mint politikus középhelyet foglal el Széchenyi és Kossuth között. Széchenyinél haladóbb és türelmetlenebb, de nem forradalmár, és ez választja el Kossuthtól. Fél attól, hogy a forradalom megakasztja a fejlődést. Közben ismeri a nép indokolt elégedetlenségét, és részvéte egészével áll a megalázottak mellé. Az elzüllött nemesség Magyarországának halhatatlan képét rajzolja meg vádló hangú nagy regényében, a világsikert arató *A falu jegyzőjé*ben. (Az első olyan magyar irodalmi mű, amelyre különböző nyelvű fordításai alapján külföldi kritikák is elismerően felfigyelnek.) Majd hamarosan megjelenik Dózsa parasztháborújáról szóló regénye, a *Magyarország 1514-ben*. „

https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/IrodalmiArckapcsarnok-hegedus-geza-irodalmi-arckepcsarnok-1/a-magyar-irodalom-arckepcsarnoka-1239/eotvos-jozsef-18131871-2A0/

KEMÉNY ZSIGMOND

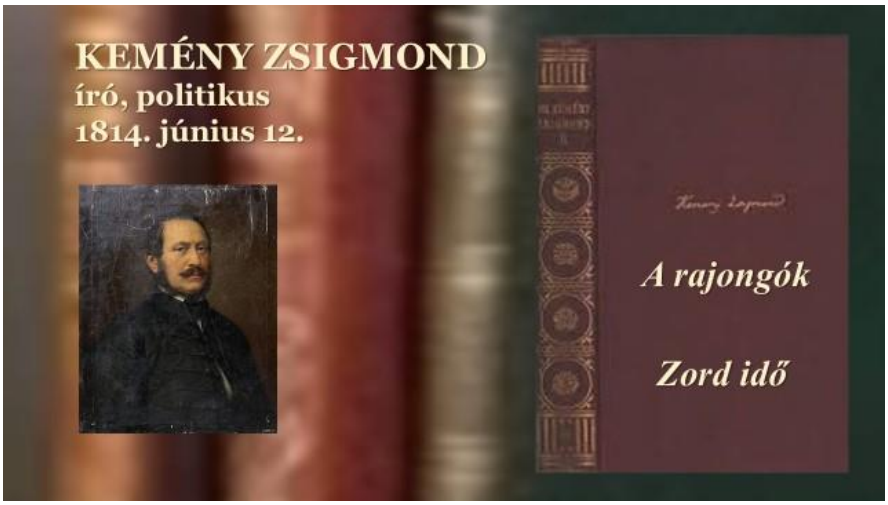

https://vassjudit.hu/2019/06/13/kemeny-zsigmond/

KEMÉNY ZSIGMOND: A RAJONGÓK (1859) (itt olvasható)

„A rajongók Kemény Zsigmond 1858–1859-ben megjelent történelmi regénye, amely I. Rákóczi György erdélyi fejedelem korát, benne a szombatosok üldöztetését idézi fel. A mű, amely „a legsokrétűbb, legbonyolultabb és mégis, legegységesebb” a szerző regényei közül, hű képet ad az író „történelemszemléletének alakulásáról, erkölcsi felfogásáról, ábrázolási módszerének realista igényéről és kompozíciós művészetéről,” egyben „az életmű legjelentősebb darabja.”

A Szalárdi János *Siralmas krónikája* és Kemény János fejedelem önéletírása felhasználásával készült mű cselekménye számos romantikus elemet tartalmaz (Kassai Elemér boldogtalan szerelme és tragikus halála, nagybátyja intrikái Péchi Simon és Laczkó István ellen, utóbbi

megőrülése és halála), de alapvetően a realista irányzathoz tartozik. A dráma stíluseszközeit is használó regény viszonylag korán bekerült az irodalmi kánonba.”

https://hu.wikipedia.org/wiki/A_rajong%C3%B3k